

**PAKIET REKOMENDACJI
DOTYCZĄCY OBSZARU
EKONOMII SPOŁECZNEJ
W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM
Wrocław 2019**

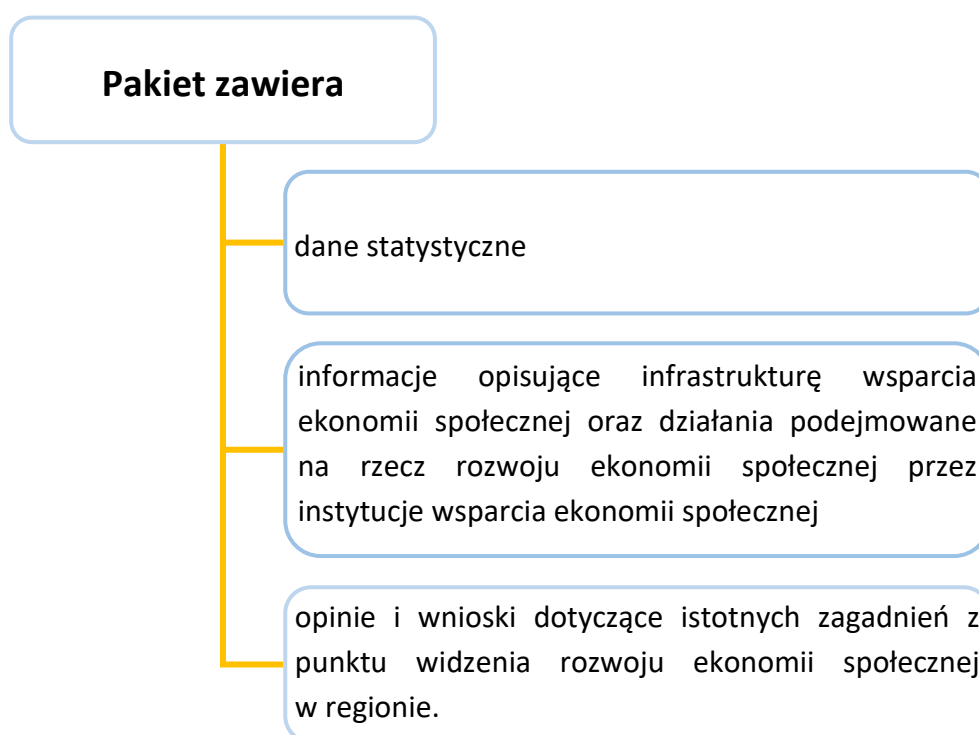
Spis treści:

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	4
2. <i>Ekonomia społeczna na Dolnym Śląsku</i>	5
A. <i>Dane statystyczne województwa</i>	7
B. <i>Dane statystyczne poszczególnych subregionów</i>	7
➤ <i>Dane statystyczne subregionu wałbrzyskiego</i>	7
➤ <i>Dane statystyczne subregionu wrocławskiego i m. Wrocław</i>	8
➤ <i>Dane statystyczne subregionu jeleniogórskiego</i>	8
➤ <i>Dane statystyczne subregionu legnicko-głogowskiego</i>	8
3. <i>Infrastruktura wsparcia ekonomii społecznej na Dolnym Śląsk</i>	9
A. <i>Akredytowane Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej</i>	9
B. <i>Dolnośląski Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej (DKRES)</i>	16
C. <i>Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej</i>	20
4. <i>Wnioski i rekomendacje</i>	23
Wykaz tabel:.....	33
Wykaz wykresów:.....	33
Źródła:	33

1. Wprowadzenie

Pakiet Rekomendacji stanowi podsumowanie działań zrealizowanych na Dolnym Śląsku w 2019 r. w obszarze wsparcia sektora ekonomii społecznej i solidarnej oraz wnioski i rekomendacje zebrane przez Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej podczas procesu prac nad aktualizacją Regionalnego Programu Wsparcia Ekonomii Społecznej oraz podczas realizacji działań w ramach projektu Dolnośląska Ekonomia Społeczna.

2. Ekonomia społeczna na Dolnym Śląsku

Ekonomia społeczna (ES) według definicji przyjętej dnia 31.01.2019 r. w **Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej** to: *sfera aktywności obywatelskiej i społecznej, która przez działalność gospodarczą i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu.*

Istotnym nowym elementem Ekonomii Solidarności Społecznej jest natomiast wyodrębnienie wewnątrz ekonomii społecznej tej grupy podmiotów, których podstawowym celem jest reintegracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Pokazując zatem całe spektrum podmiotów ekonomii społecznej, wskazuje się węższą grupę sektora, czyli podmioty realizujące wyraźny cel aktywizacyjny i reintegracyjny w ramach sektora ekonomii społecznej¹, dlatego też w dokumencie pojawiło się nowe pojęcie tj.: **Ekonomia solidarna** czyli *część ekonomii społecznej, której podstawowym celem jest aktywizacja zawodowa i integracja społeczna, w tym reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, oraz rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych.*

Na mapie dolnośląskich podmiotów ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych znajdują się m.in.:

- **spółdzielnie:**
 - **spółdzielnie socjalne, w tym spółdzielnie socjalne osób prawnych;**
 - **spółdzielnie pracy;**
 - **spółdzielnie inwalidów i niewidomych;**
- **centra integracji społecznej;**
- **kluby integracji społecznej;**
- **zakłady aktywności zawodowej;**
- **warsztaty terapii zajęciowej;**
- **spółki non-profit;**
- **organizacje pozarządowe** (w pojęciu organizacji pozarządowych, mieszczą się stowarzyszenia i organizacje społeczne, fundacje oraz ochotnicze straże pożarne, które posiadają osobowość prawną).

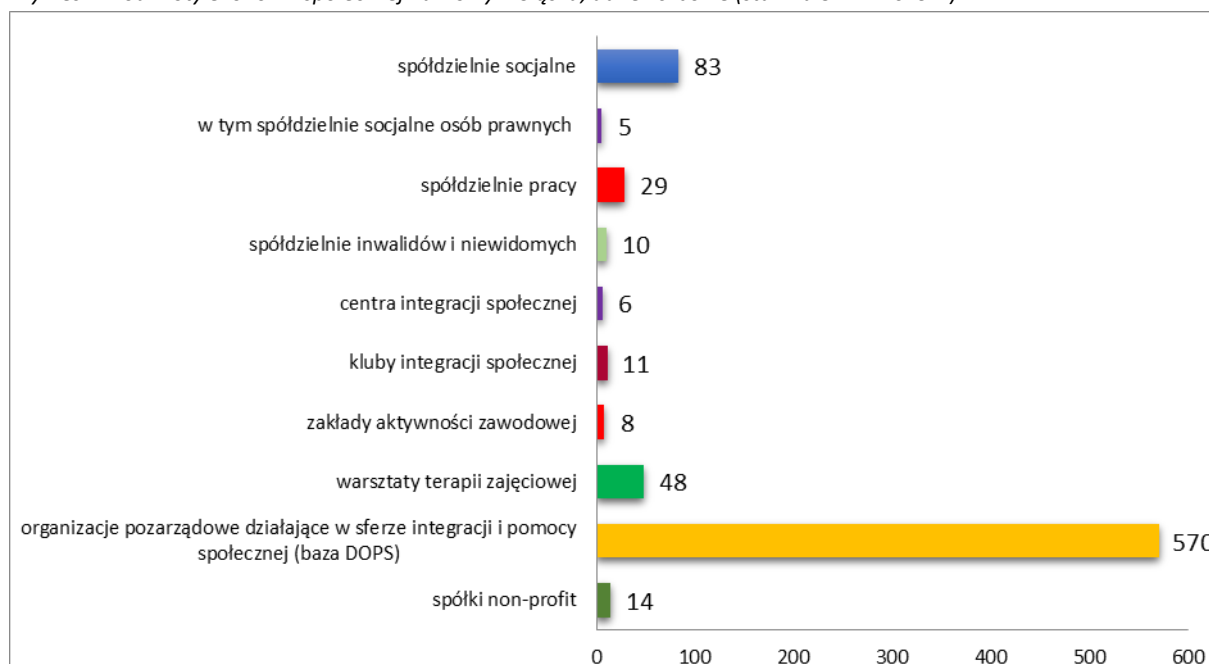
¹ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej

Tabela 1. Rozkład liczbowy PES w podziale na subregiony (stan na 31.12.2019 r.). Dane liczbowe zebrane przez Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej

Podmiot Ekonomii Społecznej	Subregion wrocławski i m. Wrocław	Subregion wałbrzyski	Subregion legnicko-głogowski	Subregion jeleniogórski
spółdzielnie socjalne	39 (*10)	46 (*11)	13 (*3)	11 (*2)
w tym spółdzielnie socjalne osób prawnych	2	2		1
spółdzielnie pracy	52 (*35)	20 (*16)	13 (*11)	22 (*16)
spółdzielnie inwalidów i niewidomych	12 (*8)	8 (*6)	3 (*1)	8 (*6)
centra integracji społecznej	1	5		
kluby integracji społecznej	3	4		4
zakłady aktywności zawodowej	3	3		2
warsztaty terapii zajęciowej	10	13	14	11
spółki non-profit	1	4	8	1

*w danych KRS w tym w likwidacji, z uprawnionym wykreśleniem z KRS, wykreśleniem z rejestru Przedsiębiorców lub zawieszoną działalnością – źródło danych KRS. W powyższym zestawieniu zostały uwzględnione tylko spółki non profit, które utworzone zostały w ramach wsparcia OWES lub przez podmioty ekonomii społecznej, bez udziału w spółce sektora publicznego.

Wykres 1. Podmioty ekonomii społecznej na Dolnym Śląsku, dane liczbowe (stan na 31.12.2019 r.)

Dane zebrane przez Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej

W bazie Krajowego Rejestru Sądowego na koniec 2019 r. na Dolnym Śląsku zarejestrowanych było 11 870 podmiotów (stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji, ZOZ), natomiast liczba spółdzielni socjalnych wynosiła - 109 (w tym 26 było w likwidacji bądź posiadało uprawnienie o wykreśleniu z KRS, było wykreślonych z rejestru Przedsiębiorców lub zawiesiło działalność). W roku 2019 na terenie województwa powstały tylko 2 nowe spółdzielnie socjalne, co stanowi znaczący spadek w porównaniu z rokiem 2017 (12 nowych spółdzielni) i 2018 r. (7 nowych spółdzielni). Obie powstałe spółdzielnie nie korzystały ze wsparcia Ośrodków Wsparcia Ekonomii społecznej w postaci dotacji na utworzenie miejsc pracy. W wyniku działalności OWES w 2019 r. w sumie zostało utworzonych 18 nowych miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach społecznych. Przy wsparciu OWES powstało 12 organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą. Na koniec roku w Ministerialnej Bazie PS znajdowało się 69 podmiotów zweryfikowanych przez dolnośląskie OWES, które posiadały status przedsiębiorstwa społecznego.

Działalność rozpoczął kolejny Warsztat Terapii Zajęciowej działający przy Stowarzyszeniu Pomocy Dzieciom Tęcza w Oławie, co zwiększyło ich liczbę do 48 funkcjonujących obecnie na terenie województwa. Działalność rozpoczęły również dwa Klub Integracji Społecznej: w Starych Bogaczowicach oraz we Wrocławiu. Obecnie na Dolnym Śląsku działa 11 KIS.

Utworzenie kolejnych miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej, a także nowych podmiotów reintegracyjnych (1 WTZ, 2 KIS) jest odpowiedzią na zdiagnozowane w latach ubiegłych zapotrzebowanie na wyspecjalizowane podmioty działające zarówno w sferze reintegracji społeczno-zawodowej osób bezrobotnych, zwłaszcza długotrwale pozostających bez pracy i z niskimi/zdezaktualizowanymi kwalifikacjami zawodowymi, jak i na podmioty zajmujące się reintegracją i rehabilitacją osób niepełnosprawnych.

A. Dane statystyczne województwa

Uczestnikami lub pracownikami podmiotów ekonomii społecznej są często osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, mające trudność w znalezieniu oraz utrzymaniu zatrudnienia, defaworyzowane na rynku pracy głównie ze względu na długie pozostawanie bez pracy, niepełnosprawność, chorobę psychiczną czy uzależnienia.

B. Dane statystyczne poszczególnych subregionów

➤ Dane statystyczne subregionu wałbrzyskiego

Liczba ludności w subregionie wałbrzyskim zmniejszyła się o 6 317 osób w stosunku do roku 2017 i w roku 2018 wyniosła: **652 415***.

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w subregionie wyniosła w listopadzie 2019 r. **15 274** osób i była niższa o 2027 osób w porównaniu do analogicznego okresu w roku 2018. (dane DWUP XI 2019 r.). W subregionie w ramach funkcjonowania OWES w roku 2019 nie zostały

utworzone kolejne miejsca pracy. Od czerwca 2016 do grudnia 2019 utworzonych w sumie zostało 75 miejsc pracy w PS.

➤ **Dane statystyczne subregionu wrocławskiego i m. Wrocław**

Liczba ludności w subregionie wrocławskim i m. Wrocław zwiększyła się o 10 775 osób w stosunku do roku 2017 i w roku 2018 wyniosła: **1 237 442***.

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w subregionie wyniosła w listopadzie 2019 r. 17 986 osób i była niższa o 1628 osób w porównaniu do analogicznego okresu w roku 2018. (dane DWUP XI 2019 r.). W subregionie w ramach funkcjonowania OWES w roku 2019 nie zostały utworzone kolejne miejsca pracy. W latach 2017-2019 utworzonych w sumie zostało 73 miejsca pracy w PS.

➤ **Dane statystyczne subregionu jeleniogórskiego**

Liczba ludności w subregionie jeleniogórskim zmniejszyła się o 4 310 osób w stosunku do roku 2017 i w roku 2018 wyniosła: **562 331***.

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w subregionie wyniosła w listopadzie 2019 r. 11 898 osób i była niższa o 1165 osób w porównaniu do analogicznego okresu w roku 2018. (dane DWUP XI 2019 r.). W subregionie w ramach funkcjonowania OWES w roku 2019 utworzonych zostało w sumie 7 nowych miejsc pracy w istniejących PS, co zwiększyło ich liczbę w latach 2017-2019 do 75.

➤ **Dane statystyczne subregionu legnicko-głogowskiego**

Liczba ludności w subregionie legnicko-głogowskiego zmniejszyła się o 1 288 osób w stosunku do roku 2017 i w roku 2018 wyniosła: **449 037***.

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w subregionie wyniosła w listopadzie 2019 r. **10 289** osób i była niższa o 1666 osób w porównaniu do analogicznego okresu w roku 2018. (dane DWUP XI 2019 r.). W subregionie w ramach funkcjonowania OWES w roku 2019 utworzonych zostało w sumie 11 nowych miejsc pracy w istniejących PS, co zwiększyło ich liczbę w latach 2017-2019 do 94.

**Źródło: Urząd Statystyczny we Wrocławiu.*

Reasumując, w roku 2019 w wyniku wsparcia OWES i przyznania dotacji na utworzenie nowych lub wsparcie istniejących przedsiębiorstw społecznych, 18 osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym znalazło zatrudnienie w sektorze ekonomii społecznej. W sumie w latach 2017-2019 liczba ta wyniosła 317 miejsc pracy.

3. Infrastruktura wsparcia ekonomii społecznej na Dolnym Śląsk

A. Akredytowane Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej

W roku 2019 nadal wzmocniana i rozwijana była infrastruktura wsparcia ekonomii społecznej na czterech wyodrębnionych obszarach terytorialnych tj. subregion wrocławski i m. Wrocław, subregion wałbrzyski, subregion legnicko-głogowski i subregion jeleniogórski. OWES sukcesywnie świadczyły w ww. subregionach usługi wsparcia ekonomii społecznej, w szczególności zdefiniowane w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej tj. animacja, inkubacja i usługi biznesowe, z zastosowaniem różnego rodzaju narzędzi np. szkoleń, doradztwa, wsparcia finansowego, działań na rzecz rozwoju partnerstw.

Wszystkie konsorcja prowadzące OWES i realizujące projekty finansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego posiadały akredytację Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zgodnie z § 8 ust. 10 Zarządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 kwietnia 2016 r.

OWES dla poszczególnych subregionów realizują projekty w ramach działania RPO WD 2014-2020, Działanie 9.4 A. Wsparcie gospodarki społecznej, w okresie od 01.06.2016 r. do 31.05.2019 a następnie w wyniku rozstrzygnięcia nowego konkursu od 1.06.2019 r. do 31.12.2022 r. – w subregionach legnicko-głogowskim i jeleniogórskim oraz od 1 czerwca 2019 r. do 31 maja 2022 r. – w subregionie wrocławskim i M. Wrocław i wałbrzyskim.

Tabela 2. Akredytowane Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie dolnośląskim (31.12.2019 r.)

Podmioty prowadzące OWES	Dane kontaktowe	Terytorialny obszar wsparcia (powiat)	Subregion
Skład konsorcjum: Lider: Regionalne Centrum Wsparcia Inicjatyw Pozarządowych Partner: Stowarzyszenie Centrum Wsparcia Przedsiębiorczości	RCWIP Mennicza 1 50-057 Wrocław 71 796 30 00 dowes@rcwip.pl rcwip@rcwip.pl www.rcwip.pl/dowes-2/ CWP ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 95 50-016 Wrocław tel. 71 78 99 215 biuro@cwip.wroclaw.pl www.cwip.wroclaw.pl/osrodek-wspierania-es/	<ul style="list-style-type: none"> ▪ milicki ▪ oleśnicki ▪ oławski ▪ strzebiński ▪ średzki ▪ trzebicki ▪ wołowski ▪ wrocławski ▪ m. Wrocław 	wrocławski m. Wrocław
Skład konsorcjum: Lider: Forum Aktywności Lokalnej Partner: Fundacja Rozwoju Ekonomii Społecznej	FAL ul. Ludowa 1 c 58-304 Wałbrzych tel./faks 74 848 01 00 biuro@dowes.pl www.dowes.pl FRES ul. Beethovena 1-2 pok. 26	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dzierżoniowski ▪ kłodzki ▪ świdnicki ▪ wałbrzyski ▪ ząbkowicki ▪ m. Wałbrzych 	wałbrzyski

	58-300 Wałbrzych tel./faks 74 647 88 90 fres@fres.org.pl www.fres.org.pl		
Skład konsorcjum: Lider: Legnickie Stowarzyszenie Inicjatyw Obywatelskich Partner: Sudecki Instytut Rozwoju Regionalnego	LSIO ul. Kościuszki 25/1 59-220 Legnica tel./faks 76 862 58 25 lsio@lsio.org.pl www.lgowes.lsio.org.pl SIRR ul. Muzealna 9A/2 58-500 Jelenia Góra tel. 690 095 540 kontakt@sirr.pl www.owes.sirr.pl	<ul style="list-style-type: none"> ▪ głogowski ▪ górowski ▪ legnicki ▪ lubiński ▪ polkowicki ▪ m. Legnica 	legnicko - głogowski
Skład konsorcjum: Lider: Legnickie Stowarzyszenie Inicjatyw Obywatelskich Partner: Sudecki Instytut Rozwoju Regionalnego	SIRR ul. Muzealna 9A/2 58-500 Jelenia Góra tel. 690 095 540 kontakt@sirr.pl www.owes.sirr.pl LSIO ul. Kościuszki 25/1 59-220 Legnica tel./faks 76 862 58 25 lsio@lsio.org.pl www.lgowes.lsio.org.pl	<ul style="list-style-type: none"> ▪ bolesławiecki ▪ jaworski ▪ jeleniogórski ▪ m. Jelenia Góra ▪ kamiennogórski ▪ lubański ▪ lwówecki ▪ zgorzelecki ▪ złotoryjski 	jeleniogórski

Opracowanie własne Dolnośląskiego Ośrodka Polityki Społecznej

Tabela 3. Grupy docelowe i formy wsparcia oferowane przez OWES

OWES	Dla kogo	Formy wsparcia
<p>subregion wrocławski i m. Wrocław</p>	<p>GRUPA A</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ osoby indywidualne zamieszkujące na terenie subregionu wrocławskiego, w tym: <ol style="list-style-type: none"> a) osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osoby pozostające bez zatrudnienia wymagające w pierwszej kolejności aktywizacji społecznej, powyżej 15 roku życia. b) kandydaci/teki do uczestnictwa w ścieżce finansowej, c) przedstawiciele społeczności lokalnej <p>GRUPA B</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ podmioty posiadające siedzibę, filię, delegaturę lub inną prawnie dopuszczalną formę działalności na terenie subregionu wrocławskiego prowadzące działalność lub zamierzające rozpocząć działalność na terenie subregionu wrocławskiego oraz ich pracownicy lub przedstawiciele, w tym: <ol style="list-style-type: none"> a) Podmioty ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne, organizacje pozarządowe, kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych; b) Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, w tym podmioty uprawnione do tworzenia podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym; c) Podmioty mogące wziąć udział w działaniach projektowych za wyjątkiem wsparcia finansowego: publiczne służby zatrudnienia i inne instytucje rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej, przedstawiciele nauki i biznesu; <p>GRUPA C</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Instytucje wspierające ekonomię społeczną, m.in. OWES z pozostałych subregionów, Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ USŁUGI ANIMACJI LOKALNEJ, w tym <ol style="list-style-type: none"> a) spotkania animacyjne; b) działania edukacyjne, w tym konsultacje (indywidualne/małe grupy), seminaria grupowe; c) warsztaty-stacjonarne lub wyjazdowe; d) wizyty studyjne; e) forum wymiany doświadczeń; ➤ USŁUGI DORADCZE I EDUKACYJNE w tym: <ol style="list-style-type: none"> a) usługi edukacyjne ogólne świadczone w zakresie m.in.; <ul style="list-style-type: none"> ▪ tworzenia PES przez osoby fizyczne i/lub osoby prawne, ▪ rejestrowania działalności PES, ▪ zewnętrznego finansowania PES, ▪ prowadzenia działalności statutowej, b) usługi edukacyjne w dotyczące prawa zamówień publicznych świadczone w zakresie m.in.; <ul style="list-style-type: none"> ▪ motywowanie do szukania zamówień i składania ofert przez PES4/JST w procedurach PZP w tym społecznie odpowiedzialnych, ▪ pomoc w opracowaniu i składaniu ofert, ▪ monitorowanie wyników postępowań, c) doradztwo kluczowe ogólne świadczone w zakresie m.in.; <ul style="list-style-type: none"> ▪ tworzenia PS przez osoby fizyczne i/lub osoby prawne, ▪ tworzenia PES przez osoby fizyczne i/lub osoby prawne, ▪ rejestrowania działalności PES, ▪ zewnętrznego finansowania PS i PES, ▪ prowadzenia działalności statutowej PES, ▪ przekształcania funkcjonujących podmiotów w przedsiębiorstwa społeczne, ▪ ekonomizacji organizacji, ▪ tworzenia i wspierania funkcjonowania podmiotów reintegracyjnych; d) doradztwo kluczowe biznesowe w zakresie m.in.: <ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowania/opracowania biznesplanu i/lub studium wykonalności dla inwestycji PES, ▪ branżowym i zawodowym związanym z przedmiotem prowadzonej przez PES działalności gospodarczej lub statutowej odpłatnej, ▪ poszukiwania partnerów, identyfikacji nisz rynkowych, przygotowania danych i ofert, ▪ negocjacji z instytucjami finansującymi, ▪ ubiegania się o środki zewnętrzne m.in. z Funduszu Pracy, PFRON ▪ ubiegania się o wsparcie bezzwrotne, ▪ ubiegania się o wsparcie zwrotne (w tym m.in. wsparcie w analizie sytuacji i potrzeb finansowych PES, wsparcie w procesie ubiegania się o środki, w okresie spłaty zaciągniętego zobowiązania finansowego),

- przygotowania dokumentacji dotyczącej ubiegania się o finansowanie zwrotne lub bezzwrotne,
 - montażu finansowego z wykorzystaniem finansowania zwrotnego,
 - opracowania planu naprawczego dla przedsiębiorstwa społecznego,
 - planowania strategicznego, tworzenia planu rozwoju i/lub koncepcji zwiększania wolumenu sprzedaży przez przedsiębiorstwa społeczne,
 - budowania powiązań kooperacyjnych, negocjacji z klientami, partnerami, dostawcami, personelem i/lub interesariuszami
- e) doradztwo specjalistyczne, w zakresach:
- prawnym
 - księgowo-podatkowym
 - osobowym
 - finansowym
 - marketingowym
 - PZP
- f) doradztwo wspierające w ramach usług inkubacyjnych i biznesowych w zakresie m.in.:
- planowania ścieżek,
 - procesów doradczych,
 - wydatkowania wsparcia pomostowego finansowego
- g) mentoring/tutoring/coaching

➤ **SZKOLENIA/WARSZTATY**

➤ **USŁUGI REINTEGRACJI ZAWODOWEJ I SPOŁECZNEJ**

➤ **STAŻE**

➤ **WSPARCIE FINANSOWE: dotacje/wsparcie pomostowe na utworzenie nowych miejsc pracy w:**

- nowoutworzonym przedsiębiorstwie społecznym,
- istniejącym przedsiębiorstwie społecznym,
- podmiocie ekonomii społecznej, wyłącznie pod warunkiem przekształcenia tego podmiotu w przedsiębiorstwo społeczne

subregion wałbrzyski

- osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w tym osoby pozostające bez zatrudnienia wymagające w pierwszej kolejności aktywizacji społecznej;
- podmioty ekonomii społecznej;
- przedsiębiorstwa społeczne;
- organizacje pozarządowe;
- instytucje wspierające ekonomię społeczną;
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz kierownicy w/w podmiotów;
- przedstawiciele nauki i biznesu;

➤ **USŁUGI ANIMACJI LOKALNEJ, w tym**

- a) spotkania animacyjne;
- b) działania edukacyjne;
- c) gry animacyjne;
- d) wizyty studyjne;
- e) warsztaty;

➤ **USŁUGI ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ (usługi inkubacyjne), w tym**

- I. Ekonomizacja istniejących organizacji pozarządowych poprzez:
 - a) uruchomienie działalności odpłatnej pożytku publicznego lub gospodarczej lub przekształcenie w PS - bez tworzenia miejsc pracy,
 - b) przekształcanie organizacji pozarządowych w PS i utworzenie miejsc pracy poprzez:

- podmioty uprawnione do tworzenia podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym;
- społeczności lokalne (grupa docelowa działań animacyjnych);
- kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- publiczne służby zatrudnienia i inne instytucje rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej

DZIAŁANIA ZWIĄZANE ZE ŚCIEŻKĄ FINANSOWĄ SKIEROWANE SĄ DO:

- osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, z wyłączeniem osób niepełnoletnich;
- osób długotrwale bezrobotnych;
- osób ubogich pracujących;
- osób opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe ośrodki socjoterapii;
- osób opuszczających zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich

- wsparcie umożliwiające nabycie wiedzy i umiejętności, w tym kompetencji i kwalifikacji zawodowych, potrzebnych do ekonomizacji organizacji;
- przyznanie środków finansowych na zatrudnienie w przedsiębiorstwie społecznym;
- wsparcie pomostowe w formie finansowej i zindywidualizowanych usług;
- wsparcie o charakterze reintegracyjnym (dla osób otrzymujących dotację) w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej

- II. Tworzenie PES prowadzących działalność gospodarczą lub działalność odpłatną pożytku publicznego
- III. Wsparcie na utworzenie nowego przedsiębiorstwa społecznego poprzez zastosowanie w ramach projektu co najmniej dwóch z następujących instrumentów:
 - a) wsparcie szkoleniowe (w tym szkolenia zawodowe), doradztwo (indywidualne i grupowe) oraz usługi indywidualnego mentoringu umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia przedsiębiorstwa społecznego (usługi świadczone na etapie zakładania przedsiębiorstwa społecznego oraz w okresie pierwszych 6 miesięcy jego działalności);
 - b) przyznanie środków finansowych na założenie przedsiębiorstwa społecznego - dotacja;
 - c) wsparcie pomostowe w formie finansowej i zindywidualizowanych usług;
 - d) wsparcie o charakterze reintegracyjnym (dla osób otrzymujących dotację) w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej.
- IV. Wsparcie tworzenia i funkcjonowania integracyjnych podmiotów ekonomii społecznej – tj. CIS, KIS, ZAZ, W TZ.
- V. Działania na rzecz podnoszenia kwalifikacji zawodowych i doświadczenia zawodowego przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej niezbędnych do utrzymania miejsc pracy w istniejących podmiotach ekonomii społecznej.

➤ **Usług wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych (usługi biznesowe), m.in.:**

- a) wsparcie umożliwiające nabycie wiedzy i umiejętności, w tym kompetencji i kwalifikacji zawodowych, potrzebnych do pracy w PS;
- b) przyznanie środków finansowych na zatrudnienie w przedsiębiorstwie społecznym - dotacja (w połączeniu ze świadczeniem kompleksowej usługi wsparcia na rzecz danego przedsiębiorstwa społecznego);
- c) wsparcie pomostowe w formie finansowej i zindywidualizowanych usług;
- d) wsparcie o charakterze reintegracyjnym (dla osób otrzymujących dotację) w zakresie

subregion legnicko-głogowski*(okres trwania projektu 01.06.2019-31.12.2022)*

- osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w tym osoby pozostające bez zatrudnienia wymagające w pierwszej kolejności aktywizacji społecznej;
- podmioty ekonomii społecznej;
- przedsiębiorstwa społeczne;
- organizacje pozarządowe;
- instytucje wspierające ekonomię społeczną;
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz kierownicy w/w podmiotów;
- przedstawiciele nauki i biznesu;
- podmioty uprawnione do tworzenia podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym;
- społeczności lokalne (grupa docelowa działań animacyjnych);
- kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- publiczne służby zatrudnienia i inne instytucje rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej

DZIAŁANIA ZWIĄZANE ZE ŚCIEŻKĄ FINANSOWĄ SKIEROWANE SĄ DO:

- osób fizycznych i/ lub osób prawnych tworzące grupę inicjatywną, zainteresowanych uczestnictwem w działaniach związanych ze ścieżką finansową projektu, ukierunkowanych na utworzenie nowego przedsiębiorstwa społecznego i utworzeniem w jego ramach nowych miejsc pracy dla osób wskazanych w Regulaminie
- podmiotów ekonomii społecznej (wraz z osobami fizycznymi wskazanymi w Regulaminie), zainteresowany przekształceniem w przedsiębiorstwo społeczne i utworzeniem w jego ramach nowych miejsc pracy
- przedsiębiorstw społecznych (wraz z osobami fizycznymi wskazanymi w Regulaminie) zainteresowanych utworzeniem nowych miejsc pracy.

- usługi animacji, w tym:
 - a) spotkania animacyjne;
 - b) spotkania edukacyjne;
 - c) dwudniowe wizyty studyjne.
- doradztwo ogólne
- doradztwo specjalistyczne, w tym:
 - a) doradztwo prawne/PZP;
 - b) doradztwo osobowe;
 - c) doradztwo księgowo-podatkowe/finansowe;
 - d) doradztwo marketingowe.
- doradztwo biznesowe
- coaching
- jednodniowe szkolenia dot. ekonomii społecznej

WSPARCIE DLA PODMIOTÓW/OSÓB FIZYCZNYCH, KTÓRE KORZYSTAJĄ ZE WSPARCIA FINANSOWEGO:

- szkolenia, w tym:
 - a) jednodniowe szkolenia dot. ekonomii społecznej;
 - b) szkolenia podnoszące umiejętności/ kompetencje osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
- doradztwo ogólne,
- doradztwo specjalistyczne, w tym:
 - a) doradztwo prawne/PZP,
 - b) doradztwo osobowe,
 - c) doradztwo księgowo-podatkowe/finansowe,
 - d) doradztwo marketingowe,
- doradztwo biznesowe,
- coaching,
- wizyty studyjne
- wsparcie reintegracyjne.

**subregion
jeleniogórski**

*(okres trwania projektu
01.06.2019-31.12.2022)*

- osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w tym osoby pozostające bez zatrudnienia wymagające w pierwszej kolejności aktywizacji społecznej;
- podmioty ekonomii społecznej;
- przedsiębiorstwa społeczne;
- organizacje pozarządowe;
- instytucje wspierające ekonomię społeczną;
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz kierownicy w/w podmiotów;
- przedstawiciele nauki i biznesu;
- podmioty uprawnione do tworzenia podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym;
- społeczności lokalne (grupa docelowa działań animacyjnych);
- kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- publiczne służby zatrudnienia i inne instytucje rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej

DZIAŁANIA ZWIĄZANE ZE ŚCIEŻKĄ FINANSOWĄ SKIEROWANE SĄ DO:

- osób fizycznych i/ lub osób prawnych tworzące grupę inicjatywną, zainteresowanych uczestnictwem w działaniach związanych ze ścieżką finansową projektu, ukierunkowanych na utworzenie nowego przedsiębiorstwa społecznego i utworzeniem w jego ramach nowych miejsc pracy dla osób wskazanych w Regulaminie
- podmiotów ekonomii społecznej (wraz z osobami fizycznymi wskazanymi w Regulaminie), zainteresowany przekształceniem w przedsiębiorstwo społeczne i utworzeniem w jego ramach nowych miejsc pracy dla osób wskazanych w Regulaminie,
- przedsiębiorstw społecznych ((wraz z osobami fizycznymi wskazanymi w Regulaminie) zainteresowanych utworzeniem nowych miejsc pracy dla osób wskazanych w Regulaminie

- usługi animacji, w tym:
 - a) spotkania animacyjne;
 - b) spotkania edukacyjne;
 - c) dwudniowe wizyty studyjne.
- doradztwo ogólne
- doradztwo specjalistyczne, w tym:
 - a) doradztwo prawne/PZP;
 - b) doradztwo osobowe;
 - c) doradztwo księgowo-podatkowe/finansowe;
 - d) doradztwo marketingowe.
- doradztwo biznesowe
- coaching
- jednodniowe szkolenia dot. ekonomii społecznej

WSPARCIE DLA PODMIOTÓW/OSÓB FIZYCZNYCH, KTÓRE KORZYSTAJĄ ZE WSPARCIA FINANSOWEGO:

- szkolenia, w tym:
 - a) jednodniowe szkolenia dot. ekonomii społecznej;
 - b) szkolenia podnoszące umiejętności/ kompetencje osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
- doradztwo ogólne,
- doradztwo specjalistyczne, w tym:
 - a) doradztwo prawne/PZP,
 - b) doradztwo osobowe,
 - c) doradztwo księgowo-podatkowe/finansowe,
 - d) doradztwo marketingowe,
- doradztwo biznesowe,
- coaching,
- wizyty studyjne
- wsparcie reintegracyjne.

Opracowanie własne Dolnośląskiego Ośrodka Polityki Społecznej na podstawie informacji dostępnych w ofercie OWES na stronach www (Regulaminy rekrutacji i uczestnictwa w projekcie, regulamin udzielania wsparcia finansowego)

Dolnośląskie Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej również w roku 2019, dzięki przedłużeniu wsparcia w ramach RPO WD, na bieżąco realizowały działania w zakresie usług animacji, usług doradczych i edukacyjnych, szkoleniowych, coachingowo-mentoringowych, staży, usługi w zakresie reintegracji oraz wsparcia finansowego dotacyjne i pomostowe. Przy czym wsparcie finansowe było udzielane w bardzo ograniczonym zakresie w związku z zakończeniem bieżących projektów z dniem 31 maja 2019 r. i rozpoczęciem nowych. W ramach nowych projektów, które ruszyły 1 czerwca 2019 r. rozpoczęła się nowa rekrutacja na ścieżki związane z udzieleniem wsparcia finansowego w postaci dotacji na tworzenie miejsc pracy w nowotworzonych oraz istniejących PS.

W wyniku zrealizowanych działań Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej udzieliły wsparcia finansowego w postaci dotacji i finansowego wsparcia pomostowego na łączną kwotę 1 039 994 zł co podsumowując okres 2017-2019 daje w sumie kwotę 7 410 286 zł.

Tabela 2. Wartości niektórych wskaźników monitorowanych poprzez Narzędzie do monitorowania OWES (dane za rok 2019)

Nazwa wskaźnika	Wartość osiągnięta w roku 2019
Liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej	52
Liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ekonomii społecznej	43
Liczba pozostałych PES utworzonych przy wsparciu OWES	12
Liczba istniejących PES wspartych przez OWES w formie doradztwa lub szkoleń	211
Liczba PES wspartych poprzez doradztwo lub szkolenia w procesie ubiegania się o zamówienia publiczne z zastosowaniem aspektów społecznych	24
*Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	18
Środki przekazane w ramach dotacji na utworzenie miejsc pracy	512 220 zł
Środki przekazane na wsparcie pomostowe	527 774 zł
Środki wydatkowane na doradztwo i szkolenia	1 265 712 zł

Dane zebrane na podstawie informacji przekazywanych przez OWES

* Za miejsce pracy uznaje się stanowisko pracy, zajmowane na podstawie umowy o pracę, spółdzielczej umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej, w przypadku którego wymiar czasu pracy odpowiada minimum 1/4 etatu.

B. Dolnośląski Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej (DKRES)

Dolnośląski Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej został powołany dnia 22 lutego 2016 r. w drodze Uchwały Nr 1840/V/16 Zarządu Województwa Dolnośląskiego.

Do zadań Dolnośląskiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej należy m.in.:

- opiniowanie corocznych raportów z realizacji Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (RPRES), w tym ocena stopnia osiągnięcia celów Programu
- inicjowanie i wspieranie współpracy pomiędzy jednostkami sektora publicznego, prywatnego, organizacjami pozarządowymi i ośrodkami badawczymi na rzecz promocji i rozwoju ekonomii społecznej
- promowanie nowych rozwiązań w zakresie wdrażania ekonomii społecznej
- wyznaczanie kierunków rozwoju ekonomii społecznej, aktualizacja Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej

Pod koniec roku 2019 mocą uchwały nr 1534/VI/19 z dnia 10.12.2019 r. skład komitetu uległ zmianie. [AKTUALNY SKŁAD KOMIETU](#)

W roku 2019 DKRES spotykał się dwukrotnie. Na spotkaniach omawiane były bieżące kwestie dotyczące m.in.:

- „Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej”
- Konsultacji zmian w Wytycznych Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020.
- „Modelu tworzenia regionalnych programów rozwoju ekonomii społecznej” opracowanego w ramach projektu System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii
- Aktualizacji Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie dolnośląskim.
- Kluczowych sfer rozwoju w województwie dolnośląskim.

Wyznaczono kluczowe sfery rozwojowe przedsiębiorstw społecznych w województwie dolnośląskim, które określają podstawowe kierunki rozwoju sektora ekonomii społecznej – preferowane we wsparciu finansowym OWES – w zakresie aktywizacji, reintegracji społecznej i zawodowej, integracji społecznej oraz dostępnych usług społecznych użyteczności publicznej i które będą preferowane m.in. przy tworzeniu podmiotów działających właśnie w tych sferach oraz zachęcaniu samorządów powiatowych i gminnych. Są to:

1. Ochrona środowiska i zrównoważony rozwój.
2. Solidarność pokoleń:
 - a. budownictwo społeczne,
 - b. świadczenie usług opiekuńczych na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych, zależnych,
 - c. usługi asystenckie na rzecz osób niepełnosprawnych oraz osób zależnych.
3. Produkcja i sprzedaż lokalnych produktów kulturowych.
4. Turystyka i sektory towarzyszące rozwojowi turystyki.

5. Usługi komunalne.
6. Działania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych.
7. Działania na terenach wiejskich oraz zrewitalizowanych i zdegradowanych obszarów miejskich.

Zakończona została praca nad projektem „Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie dolnośląskim na lata 2016 – 2020 r. - aktualizacja”. Podczas procesu aktualizacji pojawiały się pytania nad użytecznością dotychczasowego programu i czy spełnia on założoną funkcję. Czy RPRES jest dokumentem, do którego chętnie sięgają wszyscy zainteresowani rozwojem ekonomii społecznej w regionie? Komitet rekomendował, aby podczas prac nad Programem na lata 2021-2027, zaprosić do jego tworzenia np. związki burmistrzów/prezydentów, aby dokument nie tylko rzetelnie wskazywał kierunki rozwoju ekonomii społecznej, ale też konkretne rozwiązania dla samorządowców. RPRES powinien dawać odpowiedzi na problemy lokalne, w rozwiązaniu których ekonomia społeczna może mieć duże znaczenie. Ważne jest, aby o ekonomii społecznej mówić językiem korzyści. Należy też zaprosić neutralnych ekspertów do moderowania spotkań podczas tworzenia Programu. Członkowie Komitetu wielokrotnie sygnalizowali jak ważne jest, aby tematyka ekonomii społecznej obecna była w jak największej liczbie dokumentów zarówno na szczeblu regionalnym, krajowym jak również Unijnym.

Członkowie Komitetu, podsumowując zrealizowane w 2019 r. działania DOPS i OWES zauważyli, że wiele z nich warto kontynuować np. indywidualne doradztwo dla JST z zastosowania społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych, które prowadzone jest od 2017 r. W 2019r. utrzymywał się trend wzrostowy w zakresie podniesienia świadomości JST dot. stosowania klauzul społecznych w zlecaniu usług podmiotom ekonomii społecznej, co znalazło odzwierciedlenie w zwiększeniu liczby JST, które takie klauzule (przy wsparciu DOPS i OWES) zastosowało. Członkowie Komitetu, wskazywali na wysoką skuteczność działań w tym zakresie realizowanych wspólnie przez przedstawicieli DOPS i OWES.

Na Dolnym Śląsku odbyło się wiele wydarzeń zainicjowanych przez podmioty, które wchodziły w skład Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej czy działających przy nim grup roboczych. Spotkania, konferencje, fora, targi związane były przede wszystkim z promowaniem szeroko pojętej ekonomii społecznej, doświadczeń z innych krajów, wymianą doświadczeń i wiedzy. Były to m.in.

- V Dolnośląski Kongres Obywatelski w Krzyżowej
- III Kongres Wrocławskich Organizacji Pozarządowych we Wrocławiu,
- Dzień Godności - Praca, Edukacja, Niezależność we Wrocławiu
- 4. Dolnośląski Konwent Regionalny Organizacji i Środowisk Osób Niepełnosprawnych
- Konferencja „Grudzień na rzecz niepełnosprawności w powiecie trzebnickim” w Obornikach Śląskich
- Konferencja Hand in Hand we Wrocławiu
- Dolnośląskie Forum Rozwoju Ekonomii Społecznej i Finał Akademii BiznES Class,
- Dzień Ekonomii Społecznej w Polkowicach

- III Targi Warsztatów Terapii Zajęciowej w Oleśnicy i wiele innych.

Przy Komitecie Rozwoju Ekonomii Społecznej, podobnie jak w latach poprzednich, kontynuowane były prace w 4 grupach roboczych:

- a) ds. społecznie odpowiedzialnych zamówień, której celem jest zwiększenie stosowania zamówień społecznie odpowiedzialnych, w tym klauzul społecznych w województwie dolnośląskim.
- b) ds. reintegracji, której celem jest poszukiwanie rozwiązań problemów dotyczących podmioty o charakterze reintegracyjnym (CIS/KIS ZAZ/WTZ)
- c) ds. promocji i współpracy z biznesem, której celem jest kreowanie przemyślnych działań wizerunkowych podmiotów ekonomii społecznej (ich produktów i działań społecznych) oraz ułatwianie współpracy międzysektorowej.
- d) ds. aktualizacji planu, której celem jest opracowanie planu monitoringu realizowanych wskaźników dot. rozwoju ekonomii społecznej na Dolnym Śląsku oraz ewaluację Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie dolnośląskim.

W 2019 r. skład grup uległ zmianie i obecnie członkami grup są przedstawiciele następujących instytucji. [SKŁAD GRUP](#)

Grupy robocze działające przy Komitecie spotykały się w sumie 11 razy. Różnorodność podmiotów uczestniczących w pracach grup pozwoliła na podejście do podejmowanych tematów wielopłaszczyznowo z uwzględnieniem potrzeb wszystkich interesariuszy i wielu obszarów problemowych. Praca grup oparta była na doświadczeniach i wiedzy członków, którzy pracowali nad rozwiązywaniem bieżących kwestii dotyczących m.in.

- a. wypracowania założeń i realizacja WRO BIZNES 2019 – Dni Odpowiedzialnego Biznesu;
- b. ewaluacji projektów realizowanych z biznesem i generowaniem nowych pomysłów;
- c. analizy Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (aktualizacji) pod kątem celów działań grupy roboczej;
- d. przygotowania panelu dyskusyjnego dotyczącego współpracy samorządu z PES podczas Dolnośląskiego Forum Rozwoju Ekonomii Społecznej;
- e. odpowiedzialnie społecznych zamówień publicznych i klauzul społecznych w perspektywie zmian (nowe regulacje w prawie zamówień publicznych);
- f. bieżących wydarzeń na rzecz ES w regionie, działalności członków dotyczących współpracy finansowej PES i JST, z uwzględnieniem możliwości wsparcia DOPS w ramach projektu Dolnośląska Ekonomia Społeczna;
- g. analizy założeń dokumentów m.in.: Programu Dostępność Plus, Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych, Funduszu Dostępności;
- h. wsparcia o charakterze reintegracyjnym dla pracowników nowoutworzonych i istniejących przedsiębiorstw społecznych/podmiotów ekonomii społecznej świadczone przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej – subregion wałbrzyski;

- i. działań realizowanych przez wałbrzyski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej na rzecz przywracania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym na rynek pracy;
- j. weryfikacji wskaźników Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz monitorowaniem jego realizacji.

C. Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2014-2023 zakłada, że *w sferze instytucjonalnej kluczowe znaczenie odgrywają ROPS, które uczestniczą w procesie programowania regionalnych polityk publicznych, koordynują bieżące działania związane z ekonomią społeczną, a także dysponują wiedzą na temat uwarunkowań determinujących kształt regionalnej polityki społecznej oraz znają konkretne potencjał i bariery wpływające na rozwój sektora ekonomii społecznej. ROPS są jednostkami odpowiedzialnymi za koordynację działań związanych z ekonomią społeczną.*

W województwie dolnośląskim, podstawowe kierunki działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej zostały określone najpierw w Wieloletnim regionalnym planie działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie dolnośląskim (2012–2020), a później po weryfikacji w Regionalnym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2014-2020. W roku 2019, podczas spotkań grupy ds. aktualizacji planu, trwały intensywne prace nad weryfikacją zapisów RPRES, w szczególności w zakresie wskaźników w nim zawartych oraz zapisów dokumentów strategicznych aktualizowanych w 2018 i 2019 r. na poziomie ogólnopolskim.

W roku 2019 w ramach nowego już projektu na lata 2019-2022 pn. „Dolnośląska Ekonomia Społeczna” zostało zrealizowanych szereg działań sprzyjających wzmocnieniu potencjału PES, wzmocnieniu współpracy pomiędzy OWES, tworzeniu korzystnych warunków do ekonomizacji podmiotów ekonomii społecznej oraz podniesienia wiedzy na temat ekonomii społecznej. Planowanie i realizacja działań odbywa się we współpracy z podmiotami wsparcia ekonomii społecznej, m.in. Ośrodkami Wsparcia Ekonomii Społecznej, samorządami, podmiotami ekonomii społecznej, uczelniami wyższymi i biznesem. Zostały zrealizowane m.in. następujące działania:

- 10 spotkań regionalnej sieci Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej;
- 4 dni warsztatów „Opieka wytchnieniowa – usługa społeczna dla rodzin osób z niepełnosprawnościami”;
- Spotkanie eksperckie z zakresu nowych regulacji w prawie zamówień publicznych;
- Warsztat z ekspertem: Tworzenie podmiotów ekonomii społecznej przez osoby prawne a kwestia zamówień publicznych;

- Seminarium eksperckie – zamówienia publiczne, in-house, ekonomia społeczna, samorząd, rozwój lokalny;
- Spotkania sieciujące dla przedstawicieli CIS, KIS, WZT i ZAZ;
- Regionalne spotkanie wielosektorowe „Opieka wytchnieniowa – usługa społeczna dla rodzin osób z niepełnosprawnościami”;
- Konsultacje w zakresie weryfikacji działań marketingowych PES;
- Doradztwo indywidualne dla JST z ekspertami zamówień publicznych i rozwoju ekonomii społecznej;
- WRO BIZnES 2019 – Dni odpowiedzialnego biznesu;
- II edycja Akademii BIZnES Class i finał Akademii;
- Spotkania Dolnośląskiej Kapituły Certyfikującej Znak Zakup Prospołeczny. Przyznane zostały 2 certyfikaty Znak „Zakup Prospołeczny”;
- dwudniowa wizyta studyjna do Wielkopolski;
- Dolnośląskie Forum Pomocy Społecznej z okazji Dnia Pracownika Socjalnego 2019,
- Dolnośląskie Forum Rozwoju Ekonomii Społecznej;
- Raport z realizacji Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w roku 2018.

W roku 2019 ze wsparcia w ramach projektu Dolnośląska Ekonomia Społeczna skorzystało 210 podmiotów: PES, JST, OPS, PUP, OWES, biznes, uczelnie wyższe. W sumie w roku 2019w działaniach DOPS wzięło udział 424 osoby reprezentujące ww. podmioty.

Kontynuowana była realizacja:

1. Akademii BIZnES CLASS w ramach podpisanego w grudniu 2017 r. porozumienia. Nadal kontynuowana jest uzgodniona w 2017 r. formuła projektu, która polega na współpracy tradycyjnego biznesu z podmiotami ekonomii społecznej poprzez: dzielenie się kompetencjami; rozwijanie przedsiębiorczości w podmiotach ES; wzbogacenie atrakcyjności produktów podmiotów ES oraz promocji produktów, których kupno oznacza coś dobrego dla ludzi. W II edycji Akademii udział wzięło kolejnych 9 podmiotów ekonomii społecznej z terenu Dolnego Śląska, które we współpracy z mentorami biznesu (wolontariuszami z firm współpracujących: PwC, UBS, Objectivity, SoftServe) oraz mentorami designu z Akademii Sztuk Pięknych pracowali nad biznesową i wizualną stroną swoich produktów i usług, co zaowocowało stworzeniem profesjonalnych ofert biznesowych i projektów graficznych. Ponadto na zakończenie Akademii, trzy podmioty otrzymały dodatkowo od firm Objectivity, UBS i PwC granty na rozwój w wysokości 5 tys. zł każdy, natomiast firma Softserve stworzyła profesjonalną stronę internetową dla jednego z PES. Współpraca biznesu tradycyjnego, PES i Uczelni Wyższej w takiej formule jest sprawdzonym i przynoszącym wymierne efekty działaniem, dlatego w roku 2020 Akademia również będzie kontynuowana.
2. Współpraca z wrocławskimi uczelniami wyższymi tj. Uniwersytet Przyrodniczym w zakresie popularyzacji wiedzy na temat ekonomii społecznej w środowisku studenckim, w tym uczestnictwa studentów w wydarzeniach i działaniach

realizowanych przez DOPS. Współpraca między podmiotami opiera się na podpisanym Porozumieniu, które określa zakres i możliwości podejmowanej współpracy w ramach projektu Dolnośląska Ekonomia Społeczna. Podczas spotkań studenci mieli możliwość bliższego poznania podmiotów ekonomii społecznej funkcjonujących na terenie Dolnego Śląska, w tym branż w jakich działają, do jakich grup osób zagrożonych wykluczeniem społecznym najczęściej kierują swoje wsparcie. Podczas spotkań ze studentami, omawiane są oraz wspólnie definiowane problemy społeczne, na które odpowiedzią może być właśnie ekonomia społeczna. Ważnym akcentem podczas warsztatów jest również zapoznanie studentów z ofertą Dolnośląskich Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, m.in. poprzez prezentację przedsiębiorstw społecznych, które otrzymały dotacje na utworzenia miejsc pracy w województwie dolnośląskim. Ważną częścią nawiązanej współpracy było również umożliwienie studentom odwiedzenia przedsiębiorstw społecznych podczas organizowanych dla nich wizyt studyjnych na terenie Wrocławia. Oprócz ww. działań realizowane jest również wsparcie merytoryczne studentów, którzy podjęli się przygotowania prac dyplomowych z zakresu ekonomii społecznej. Wszystkie wymienione działania mają na celu nie tylko podnoszeniu wiedzy o ekonomii społecznej, ale także pokazanie studentom, że przedsiębiorstwo społeczne może być również atrakcyjnym miejscem pracy i warto je brać pod uwagę planując swoją ścieżkę zawodową.

Dzięki zaangażowaniu wielu podmiotów dużym sukcesem okazało się dwudniowe wydarzenie, wspomniane już w niniejszych Rekomendacjach, pn. WRO BIZnES 2019 - Dni Odpowiedzialnego Biznesu. W wydarzeniu, które odbyło się w formie prezentacji, networkingu i warsztatów uczestniczyli przedstawiciele ponad 60 podmiotów ekonomii społecznej i tradycyjnego biznesu, co zaowocowało nawiązaniem nowych kontaktów biznesowych i długotrwałych relacji.

Wszystkie powyższe działania nakierowane były na wzmacnianie komplementarności różnego rodzaju aktywności podejmowanych na Dolnym Śląsku na rzecz ekonomii społecznej. DOPS jako jednostka koordynująca, nie tylko monitoruje realizację programu rozwoju ekonomii społecznej, ale również stwarza warunki do wzmacniania współpracy pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej, JST, instytucjami wspierania ekonomii społecznej, jednocześnie kładąc duży nacisk na ekonomizację podmiotów i łączenie ich w sieci branżowe.

4. Wnioski i rekomendacje

Pakiet Rekomendacji został podzielony na obszary tematyczne, ważne z punktu widzenia rozwoju ekonomii społecznej na Dolnym Śląsku.

Poniższe wnioski i rekomendacje zawierają również informację o zagrożeniach i wyzwaniach jakie stanęły w marcu 2020 r. przed sektorem ekonomii społecznej i solidarnej w obliczu pandemii koronawirusa SARS-CoV-2. Sytuacja kryzysowa może mocno wpłynąć na sformułowane, na podstawie doświadczeń i działań zrealizowanych w 2019 r., już na początku roku rekomendacje, ale w tym momencie trudno przewidzieć jak dużym stopniu obecny kryzys wpłynie na sektor ekonomii społecznej i solidarnej.

Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej jako główne instytucje tworzenia i rozwoju PES/PS

Rok 2019 był okresem przejściowym w funkcjonowaniu OWES, ze względu na zakończenie projektów współfinansowanych ze środków RPO WD, które trwały od roku 2016 i rozpoczęcie nowych zaplanowanych do roku 2022. Wpłynęło to znacząco na zmniejszenie liczby nowopowstałych przedsiębiorstw społecznych, które w wyniku dotacji utworzyły nowe miejsca pracy. Większość środków na ww. działania została wydatkowana w roku 2018, w którym w wyniku przyznania dotacji na utworzenie nowych lub wsparcie istniejących przedsiębiorstw społecznych, 166 osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym znalazło zatrudnienie w sektorze ekonomii społecznej. W roku 2019, w wyniku udzielonych przez OWES dotacji, zostało utworzonych 18 miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach społecznych, w tym 11 w subregionie legnicko-głogowskim i 7 w jeleniogórskim. W drugiej połowie roku uruchomione zostały ponownie nabory wniosków dot. wsparcia finansowego na utworzenie miejsc pracy w nowopowstałych i istniejących PS.

Dolnośląskie OWES w 2019 r. kontynuowały działania, oferując szereg form wsparcia zarówno dla osób fizycznych jak i podmiotów. Z informacji przekazywanych przez OWES oraz bieżącego kontaktu wynika, że wsparcie OWES realizowane było w większości założonych obszarach, jednak aktywność w zakresie klastrowania i łączenia PES w sieci współpracy oraz działania w zakresie wspierania i tworzenia podmiotów reintegracyjnych tj. ZAZ, CIS, KIS, WTZ były podejmowane w niewielkim stopniu.

W roku 2019, analogicznie do lat poprzednich, wzmocniana była sieć współpracy OWES oraz współpraca pomiędzy OWES, DOPS i IP. Odbyło się 10 spotkań w siedzibie DOPS oraz kilka w OWES, w których udział wzięli przedstawiciele wszystkich Akredytowanych Ośrodków. Spotkania dotyczyły bieżących potrzeb OWES a ich zakres uzgadniany był wspólnie przez DOPS, OWES i IP. W ramach spotkań wypracowana została dokumentacja dot. wsparcia

finansowego w realizowanych przez OWES projektach oraz zasady współpracy pomiędzy OWES i DOPS, co wpłynęło na dobrą współpracę pomiędzy podmiotami, i przełożyło się na sprawny przepływ informacji, wymianę doświadczeń i podejmowanie wielu wspólnych działań w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej w regionie.

Dobra współpraca pomiędzy OWES zaowocowała szybkim i sprawnym działaniem w obliczu zagrożenia epidemicznego ogłoszonego w Polsce w połowie marca 2020 r. związanego z COVID – 19. Przedstawiciele Ośrodków wypracowali wspólnie ze środowiskiem ogólnopolskim OWES i PES stanowisko propozycji kompleksowych zmian, które mogłyby umożliwić szybkie działania bez potrzeby innych zmian prawnych i w znaczący sposób pomóc w łagodzeniu kryzysu w sektorze ekonomii społecznej.

Podmioty ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym (WTZ, ZAZ, KIS, CIS)

Z aktualnych danych za rok 2018 wynika, że na terenie województwa dolnośląskiego liczba podmiotów reintegracyjnych, zwłaszcza CIS oraz KIS, jest znacznie niższa niż średnia dla całego kraju i nie zaspokaja potrzeb mieszkańców na tego typu placówki. Współpraca podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym, zwłaszcza Centrów Integracji Społecznej (CIS) z instytucjami powiązаныmi (głównie Powiatowymi Urzędami Pracy (PUP) i Ośrodkami Pomocy Społecznej (OPS)) realizowana jest w sposób niewystarczający. Jest to szczególnie widoczne na przykładzie uczestników zajęć w CIS kierowanych do zatrudnienia wspieranego u pracodawcy - na 94 osoby usamodzielnione, żadna nie została skierowana do zatrudnienia, które było wspierane finansowo przez Powiatowy Urząd Pracy. Również dane dotyczące środków wydatkowane z Funduszu Pracy na zwrot opłaconych przez spółdzielnie socjalne wydatków obejmujących część wynagrodzenia zatrudnionego i kosztów osobowych pracodawcy świadczą, że ten instrument aktywizacji zawodowej nie jest często stosowany. Wg badań z roku 2018 wsparciem w tym zakresie objęto 12 osób w ramach kwoty 23,1 tys. zł.

Współpraca OPS z CIS w zakresie kierowania uczestników do CIS jest już realizowana, jednak ze względu na fakt, że na Dolnym Śląsku funkcjonuje jedynie 6 CIS, nie ma możliwości szerokiego jej stosowania.

Istnieje zatem potrzeba zwiększenia liczby placówek reintegracyjnych. W roku 2019 w województwie dolnośląskim (we Wrocławiu i Starych Bogaczowicach) powstały 2 kolejne Kluby Integracji Społecznej (KIS), co zwiększyło ich liczbę na Dolnym Śląsku do 11. Powstał również jeden nowy Warsztat Terapii Zajęciowej (WTZ) w Oławie, co zwiększyło ich liczbę do 48.

Województwo dolnośląskie, w badaniach zleconych w 2014 r. przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, zajęło 16, ostatnią pozycję w rankingu dostępności warsztatów terapii zajęciowej dla osób z niepełnosprawnością. W badaniach brano pod

uwagę: odsetek powiatów, w których brak jest WTZ, średnią ich liczbę na powiat, liczbę WTZ na 10 000 uprawnionych oraz liczbę osób korzystających ze wsparcia WTZ na 10 000 uprawnionych osób niepełnosprawnych. Badania te wskazały także na bardzo małą skalę rotacji uczestników warsztatów terapii zajęciowej w skali kraju. Średni czas przebywania uczestnika w warsztacie to 7 lat i 8 miesięcy. Uczestnicy przebywający w WTZ do 3 lat to zaledwie 28% ogółu. Jest to problem narastający – w 2005 roku odsetek ten wynosił blisko 50%. Oznacza to, że istotne jest sformułowanie takiej polityki wobec warsztatów, aby zwiększyć rotację lub zwiększyć liczbę WTZ (miejsc dla uczestników w warsztatach) w województwie. Problem związany z niską rotacją uczestników w WTZ nadal jest związany z niewystarczającą liczbą miejsc pracy dedykowanych osobom z niepełnosprawnością umiarkowaną lub znaczną – Zakładów Aktywności Zawodowej (ZAZ), Zakładów Pracy Chronionej (ZPCh) lub Spółdzielni Socjalnych (Spn. S.). Stan ten obserwujemy także analizując efektywność zatrudnieniową WTZ w województwie dolnośląskim - wśród 106 uczestników, którzy opuścili WTZ w roku 2018, 18 osób podjęło zatrudnienie (co stanowi nieco ponad 17%), z czego 2 osoby w ZAZ 1 osoba w ZPCh. Dla porównania w roku 2017 na 98 uczestników, którzy opuścili WTZ, 26 osób podjęło zatrudnienie (co stanowi nieco ponad 26,5%), z czego 5 w ZAZ i 0 w ZPCh. Z powyższych danych wynika, że WTZ w marginalnym stopniu zaspokajają potrzebę zatrudnieniową, pełniąc przede wszystkim rolę reintegracji społecznej. Długi okres przebywania uczestników w WTZ wynika po części z potrzeb uczestników WTZ, którzy wymagają dłuższego czasu przygotowań przed wejście na rynek pracy, z drugiej strony wskazuje na potrzebę szukania nowych rozwiązań, które przyczynią się do wprowadzeniu na rynek pracy większej liczby osób z niepełnosprawnościami. W 2018 roku 15 z 18 osób, które po opuszczeniu WTZ podjęło zatrudnienie, znalazło je na otwartym rynku pracy. Statystyki zatem wyraźnie wskazują, że współpraca pomiędzy WTZ a pracodawcami otwartego rynku pracy jest tym obszarem, na którym należałoby się koncentrować w kolejnych latach i który może stanowić dobre rozwiązanie dla WTZ. Nową formą wsparcia, z którego mogły skorzystać osoby opuszczające WTZ lub oczekujące na miejsce były Zajęcia Klubowe WTZ. W 2018 roku 2 WTZ z województwa dolnośląskiego otrzymały dofinansowanie z PFRON na realizację zajęć klubowych na łączną kwotę 24 000 zł. Z zajęć skorzystało 16 beneficjentów.

W funkcjonowaniu WTZ można zaobserwować także inny problem. Część uczestników WTZ nie jest w stanie pójść do pracy ze względu na znaczną i głęboką niepełnosprawność, a stan ten w części przypadków nie ulegnie zmianie. Te osoby nie zawsze powinny zostawać w WTZ przez okres nawet 10 lat, czasem należy rozważyć możliwość znalezienia dla tych osób miejsce w placówkach dziennego pobytu lub wspierać w postaci usług środowiskowych (np., asystencja). Dlatego samo zwiększenie liczby WTZ nie rozwiązuje problemu. Jeśli tworzymy nowe WTZ to tylko tam, gdzie ich nie ma i gdzie jest uzasadniona i sprawdzona potrzeba.

Pomimo, że przedstawiciele WTZ (kadra zarządzająca, personel) wykazują zainteresowanie prowadzeniem działań ekonomicznych przy udziale uczestników zajęć, to są one realizowane w większości poprzez sprzedaż wyrobów WTZ (zwykle pamiątkarskich/artystycznych), która to sprzedaż ma charakter bardziej symboliczny, jako element wsparcia finansowego

działalności rehabilitacyjnej i integracyjnej WTZ - na zasadzie tzw. „cegiełki”. Sprzedaż ta jest prowadzona zwykle podczas okazjonalnych i lokalnych kiermaszy i targów, które są jednocześnie prezentacją działalności WTZ. Niestety, do tej pory nie udało się zaszczepić na Dolnym Śląsku modelu funkcjonowania przy WTZ przedsiębiorstw społecznych w formie np. spółdzielni socjalnej, w której byliby zatrudniani odpowiednio przygotowani, „sprofilowani” pod dany rodzaj pracy w PES uczestnicy WTZ. Co prawda jest zainteresowanie takim modelem/rozwiązaniem, co m.in. wyraża się w aktywnym uczestnictwie w spotkaniach, wizytach studyjnych organizowanych przez DOPS przedstawicieli WTZ i prowadzonych rozmowach. Natomiast procesy decyzyjne bywają w przypadku powoływania tego rodzaju podmiotów długotrwałe, zależne od zewnętrznego finansowania i zależne od opinii wielu osób, nawet środowisk (społeczność WTZ, w tym kadra, uczestnicy, rodziny uczestników, samorząd, podmioty wspierające ES tu: OWES).

Ważną funkcję wśród podmiotów reintegracyjnych pełnią również Zakłady Aktywności Zawodowej, które odpowiadają na potrzebę aktywizacji zawodowej osób, które mają niewielkie szanse zatrudnienia na otwartym rynku pracy. W 2019 roku na terenie Dolnego Śląska powstały dwa kolejne ZAZ - w Dzierżonowie i Oławie, co zwiększyło ich liczbę do ośmiu funkcjonujących obecnie na Dolnym Śląsku. Dwa nowe ZAZ zatrudniły w sumie 54 osoby z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym i znacznym, co zwiększyło ich liczbę we wszystkich ZAZ do 339 osób. Jak podkreślał podczas otwarcia kolejnego ZAZ Pan Marcin Krzyżanowski – Wicemarszałek Województwa Dolnośląskiego, „Uruchamianie tego typu ośrodków jest jednym z priorytetów samorządu województwa dolnośląskiego.

Dolnośląskie ZAZ podczas spotkań inicjowanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego i Dolnośląskiego Ośrodka Polityki Społecznej sygnalizowały potrzeby zmian i proponowały rozwiązania, które wypracowywały wspólnie z ZAZ z całej Polski w ramach Ogólnopolskiego Związku Pracodawców ZAZ. Kwestie problemowe dotyczyły m.in. zwiększenia algorytmu dla ZAZ i waloryzacji kwot algorytmu; rozliczania i wstrzymywania refundacji wynagrodzeń osób niepełnosprawnych zatrudnionych z SODiRu; orzecznictwa; zmian w ustawie o rehabilitacji; wypłat dodatkowych środków dla funkcjonujących zakładów, na realizację remontów, modernizacji lub wymiany zużytych maszyn czy urządzeń.

Współpraca Jednostek Samorządu Terytorialnego z PES/ PS

Większość JST w województwie wykazuje, że współpracuje w różnych obszarach z sektorem ekonomii społecznej. Wskaźnikiem obrazującym powyższą współpracę jest udział środków publicznych w źródłach przychodów organizacji sektora non-profit. W województwie dolnośląskim w 2018r. wyniósł on niemal 50% (śr. dla Polski 41,9%), w tym 23,9% administracja samorządowa (śr. dla Polski 20,3%). Z każdym rokiem rośnie wśród JST zainteresowanie zlecaniem usług (w tym usług użyteczności publicznej) PES, w tym podmiotom o charakterze reintegracyjnym, z zastosowaniem klauzul społecznych

i społecznie odpowiedzialnych zamówień. Świadczy to o coraz większej świadomości pracowników JST w zakresie korzyści społecznych i ekonomicznych wynikających z aktywizacji zawodowej osób zagrożonych lub doświadczających wykluczenia, w tym osób z niepełnosprawnościami. Problemem w rozwijaniu powyższej współpracy jest częściowa rozbieżność pomiędzy potrzebami jakie wskazują JST a branżami, w których powstają PES na terenie województwa.

Najbardziej korzystną sytuacją jest powstawanie PES pod konkretne potrzeby JST. Z różnych względów tak się często nie dzieje. Po pierwsze branże, w których powstają PES podyktowane są możliwościami i kompetencjami konkretnych uczestników, które nie zawsze wpisują się w zapotrzebowanie JST. Z drugiej strony, współpraca OWES z JST, której wynikiem miałyby być założenie PES pod konkretne potrzeby z gwarancją zlecenia zadań jest procesem długotrwałym, a projektowy charakter przyznawania dotacji wymaga od OWES szybkiej realizacji wskaźników. Dobrymi przykładami powyższej współpracy jest OWES subregionu wałbrzyskiego, dzięki wsparciu którego w 2018 r. powstały 3 podmioty:- Przedsiębiorstwo Społeczne 7niebo Sp. z o. o., Spółdzielnia Socjalna Nasze Wsparcie i Spółdzielnia Socjalna Zielony Zakątek, ściśle współpracujące z JST. Ww. podmioty obchodzą w 2019 r. rok funkcjonowania cały czas się rozwijając i podejmując nowe wyzwania i realizując stale zlecenia.

Kolejnym przykładem samorządu, który podejmuje działania służące wsparciu lokalnych PES poprzez realizację zadań publicznych jest Gmina Wrocław, która w październiku 2018 r. przyjęła Lokalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej miasta Wrocławia, a wprowadzone Zarządzenia Prezydenta Miasta Wrocławia w sprawie stosowania klauzul społecznych w procedurze zamówień publicznych, których wartość nie przekracza kwoty określonej na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych dotyczy następujących zamówień: usług restauracyjnych dotyczących podawania gotowych posiłków (gastronomiczne i cateringowe); usług reklamowych; usług poligraficznych; usług związanych z utrzymaniem czystości i sprzątnięciem budynków; usług związanych z utrzymaniem i porządkowaniem terenów zewnętrznych; usług remontowych i wykańczania wnętrz; oczyszczania ulic i chodników w okresie letnim i zimowym; utrzymywania terenów zieleni; usług społecznych oraz innych szczególnych usług, zgodnie z załącznikiem do dyrektywy; robót budowlanych w rozumieniu art. 2 ust. 8 ustawy Pzp.

Natomiast na mapie dolnośląskiej ES wciąż brakuje spółdzielni socjalnych tworzonych przez samorządy lub powoływane z udziałem samorządów („mieszane” samorząd + PES). Temat ten jest upowszechniany w ramach działań DOPS oraz inicjowany przez przedstawicieli OWES (zwłaszcza OWES dla subregionów wrocławskiego i wałbrzyskiego). Na Dolnym Śląsku nie funkcjonuje taki rodzaj spółdzielni socjalnej, która osiągałaby znaczące sukcesy, co można byłoby upowszechniać w ramach dobrej praktyki innym dolnośląskim samorządom. Prawdopodobnie powołanie i sukces takiego „samorządowego” podmiotu ES spowodowałoby większe zainteresowanie dolnośląskich samorządowców oraz liderów ES – tą formą prawną. Przedsiębiorstwa społeczne powoływane dokładnie „pod” realizację usług użyteczności publicznych, w tym usług społecznych przez i z udziałem samorządów są oczekiwanym

i niezwykle ważnym elementem z perspektywy rozwoju ekonomii społecznej na Dolnym Śląsku. Natomiast stosowanie przez samorządy społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych, zwłaszcza zamówień preferujących PES jako Wykonawców, zależy od liczby, rodzaju, charakteru działalności oraz zasobów PES (zwykle lokalnych) jako potencjalnych Wykonawców dostaw produktów czy usług.

Współpraca PES/PS z biznesem

Wg aktualnych badań z 2018r. podmioty ekonomii społecznej jako główny kierunek współpracy wskazywały sektor publiczny (80,4%), najrzadziej natomiast podejmowały współpracę z biznesem (32,5%). Współpracę wewnątrzsektorową prowadziło 51,8% podmiotów.

Niski jeszcze wskaźnik współpracy PES z biznesem może wynikać z tego, że PS nadal traktują biznes jako sponsora lub darczyńcę, który w związku z tym, że dysponuje większymi zasobami finansowymi, ludzkimi i sprzętowymi powinien wspierać działania społeczne i osoby doświadczające wykluczenia społecznego, dzieci czy osoby z niepełnosprawnością. Biznes natomiast szuka często długotrwałej współpracy partnerskiej wpisującej się również w strategię funkcjonowania całej firmy. Taka współpraca biznesu i PES realizowana jest coraz większym stopniu, poprzez m.in. wolontariat pracowniczy, kompetencyjny czy kompleksowe projekty międzysektorowe, oparte na łączeniu zasobów różnych instytucji np. Akademia BIZnES CLASS czy realizowana przez Sektor3 współpraca z firmą HP Enterprise, czyli Inicjatywa Hand in Hand.

Funkcjonują grupy robocze, na których eksperci z różnych branż i instytucji wymieniają się doświadczeniem (CSR WroClub, grupa robocza ds. promocji i współpracy z biznesem działająca przy Dolnośląskim Komitecie Rozwoju Ekonomii Społecznej, Grupa Dialogu Społecznego ds. ES i CSR itp.). We Wrocławiu odbywają się konferencje o tematyce CSR (Tydzień Odpowiedzialnego Biznesu, Konferencja CSR, Dolnośląskie Forum Rozwoju Ekonomii Społecznej, WRO BIZnES – Dni Odpowiedzialnego Biznesu), na których przedstawiane są coraz bardziej złożone i trwałe projekty społeczne, oparte na współpracy międzysektorowej. Na wszystkich wydarzeniach ogromną uwagę zyskują projekty, które realnie wpływają na poprawienie sytuacji osób, które doświadczyły trudności życiowych. Ponadto firmy coraz chętniej decydują się na zakupy produktów od PS/PES, przyjmując to jako strategię firmy. Przykładem jest tu kontynuowanie współpracy firm zaangażowanych w realizację Akademii Biznes Class, z PES, które uczestniczyły w projekcie po jego zakończeniu oraz wchodzenie w nowe relacje biznesowe z kolejnymi dolnośląskimi PES.

**Widoczność podmiotów ekonomii społecznej jako dostawców produktów i usług.
Sprzedaż produktów i usług świadczonych przez podmioty ekonomii społecznej na
poziomie regionalnym**

W 2019 r. nadal duży nacisk był położony na zwiększenie rozpoznawalności i widoczności PES w przestrzeni internetowej poprzez rozwój portalu kupujespoecznie.pl oraz inne platformy społecznościowe, spotkania bezpośrednie i konferencje. Na koniec roku 2019 na platformie znajdowało się blisko 150 produktów/usług wytwarzanych/świadczonych przez 19 dolnośląskich PES.

Ważne z punktu widzenia zwiększenia widoczności i rozpoznawalności dostawców społecznych okazują się wspomniane już kilkakrotnie takie wydarzenia jak WRO BIZnES 2019 - Dni Odpowiedzialnego Biznesu czy Inicjatywa Hand in Hand. Wydarzenia tego typu są platformą wymiany wiedzy, a przede wszystkim nawiązania nowych relacji partnerskich i biznesowych, pomiędzy tradycyjnym biznesem a dostawcami społecznymi.

W roku 2019 nadal kontynuowane były działania zmierzające do poprawy wizerunku i widoczności produktów/usług PES i PS poprzez zwiększenie promocji podmiotów certyfikowanych Znakiem Zakup Prospołeczny oraz zachęcanie dolnośląskich PES o ubieganie się o ten znak. Realizowane przez DOPS było również wsparcie PES i PS w zakresie wiedzy na temat działań promocyjnych i marketingowych, szczególnie w kontekście widoczności w Internecie oraz obsługi klienta na najwyższym poziomie.

PODSUMOWANIE

W roku 2020 i latach kolejnych przed ekonomią społeczną stoi wiele wyzwań. Jednym z podstawowych, w sytuacji światowej pandemii COVID-19 jest zachowanie ciągłości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej w tym szczególnie podmiotów reintegracyjnych.

W obliczu zagrożenia środowisko ekonomii społecznej i solidarnej wystosowało do rządzących wiele postulatów mających pomóc w zapobieganiu negatywnym skutkom wprowadzonych w Polsce obostrzeń. Sytuacja jest dynamiczna i trudno przewidzieć obecnie jak mocno ucierpi sektor ekonomii społecznej i solidarnej i czy wszystkie stawiane postulaty będą wysłuchane. Ważne jest, aby jak najwięcej zaproponowanych rozwiązań znalazło się w dokumentach strategicznych, tak aby w przyszłości była możliwość natychmiastowej reakcji i wsparcia podmiotów tworzących ekonomię społeczną.

Na podstawie informacji zawartych w niniejszym dokumencie wyszczególnione zostały następujące obszary/kwestie na które należy zwrócić szczególną uwagę przy planowaniu i realizacji działań.

Ścisła współpraca OWES, IP i DOPS w celu wdrożenia - zgodnie z obowiązującymi wytycznymi- planu przeciwdziałania negatywnym skutkom pandemii COVID-19, dla dolnośląskich PES

Wypracowanie trwałych rozwiązań, które w przyszłości będą mogły być wdrożone natychmiast w przypadku zagrożeń mających bezpośredni wpływ na sektor ekonomii społecznej

Kontynuowanie przez OWES doradztwa specjalistycznego dla PES, PS z zakresu przedsiębiorczości i marketingu oraz koncentracja na działaniach służących tworzeniu nowych miejsc pracy w istniejących i nowych PS.

Kontynuowanie ścisłej współpracy i zwiększenie wymiany informacji:

1. pomiędzy OWES w zakresie obejmowania wsparciem zarówno osób fizycznych jak i podmiotów spoza subregionu działalności poszczególnych OWES.
2. pomiędzy OWES i DOPS na temat specyfiki oraz potrzeb poszczególnych regionów a także realizowanych działań.

Potrzebna jest nadal stała i zintensyfikowana współpraca DWUP, UMWD, DOPS, OWES w zakresie planowania kolejnych konkursów w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego i pozostałych obszarach wsparcia udzielanego zarówno regionalnie jak i lokalnie w poszczególnych subregionach.

Zintensyfikowanie przez OWES działań w zakresie łączenia PES w sieci współpracy/klastry poprzez włączanie się w budowanie sieci regionalnej oraz wspierania i tworzenia nowych podmiotów o charakterze reintegracyjnym.

Zwiększenie przez OWES nacisku na tworzenie większej liczby miejsc pracy w PS poprzez udzielanie jednorazowego wsparcia finansowego.

Kontynuowanie tworzenia nowych podmiotów reintegracyjnych jako tych, które najbardziej wspierają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym w powrocie na rynek pracy. Działania należy intensyfikować zwłaszcza na terenie tych powiatów/gmin, w których brakuje tego rodzaju placówek i jednocześnie zdiagnozowano potrzebę ich utworzenia.

Kontynuowanie działań informacyjno-edukacyjnych, w celu zwiększenia potencjału WTZ w kontekście sprzedaży produktów wytwarzanych w ramach reintegracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami i ewentualnego świadczenia przez nie usług. Szukanie rozwiązań prawnych umożliwiających im taką działalność.

Kontynuowanie działań służących wzmocnieniu współpracy międzysektorowej w obszarze reintegracji zwłaszcza poprzez działania informacyjno-promocyjne, głównie wśród pracowników Powiatowych Urzędów Pracy, dotyczących możliwości kierowania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym do CIS/KIS, ale także włączenie w proces organizacji pozarządowych jako potencjalnych pracodawców. NGO nie tylko są i mogą być pracodawcami, ale również świadczą usługi aktywizacji zawodowej, których WTZ świadczyć nie mogą lub nie są w stanie, dlatego ważne jest, aby pracownicy PUP znali ofertę NGO i korzystali z niej w procesie aktywizacji osób z niepełnosprawnościami.

Istotne jest, aby placówki reintegracyjne, stanowiące podstawową strukturę wśród podmiotów zaspokajających potrzebę zatrudnieniową osób defaworyzowanych na rynku pracy, miały stałe miejsce w realizowanej polityce społecznej i nie były uzależnione od zewnętrznych źródeł finansowania.

Intensyfikacja współpracy WTZ i ZAZ w kontekście np. przepływu uczestników WTZ do ZAZ (praktyki/ staże/ zatrudnienie) i/lub z WTZ i ZAZ do spółdzielni socjalnych oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi, nie tylko jako potencjalnymi pracodawcami, ale również jako podmiotami wspierającymi proces integracji poprzez usługi np. trenerów pracy czy asystentów - wspierających OzN - również pracujące - w środowisku lokalnym.

Rozwijanie współpracy pomiędzy podmiotami reintegracji zawodowej a organizacjami pozarządowymi świadczącymi usługi w obszarze aktywizacji zawodowej finansowane ze środków publicznych, w tym PFRON i EFS, w tym zatrudnienie wspomagane z trenerami pracy.

Zwiększenie współpracy w obszarze przepływu pracowników pomiędzy podmiotami reintegracyjnymi, ZPCh oraz pracodawcami otwartego rynku pracy.

Zwiększenie aktywności i operatywności przedstawicieli PES w ubieganiu się/pozyskiwaniu zamówień z JST, ponieważ fakt zastosowania klauzuli społecznej lub innej preferencji np. dla spółdzielni socjalnej jest jedynie pierwszym etapem całego procesu.

Kluczowa wydaje się być rola OWES w „planowaniu” i dotowaniu biznesów społecznych, które są ukierunkowane na świadczenie usług czy zakup produktów pożądaných przez JST.

Kontynuacja działań informacyjno-edukacyjnych w zakresie:

- stosowania społecznie odpowiedzialnych zakupów oraz stosowania klauzul społecznych w ramach Pzp wśród przedstawicieli JST (decydenci, specjaliści Pzp, pełnomocnicy ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi, specjaliści zajmujących się problematyką społeczną, współpracą z NGO);
- „ubieganie się” o zamówienia z klauzulami przez przedstawicieli PES i PS, umiejętności merytorycznego dialogu z przedstawicielami JST, w tym zakresie/ budowania relacji/ współpracy;
- budowania wizerunku PES, PS jako rzetelnego i wiarygodnego partnera dla JST, w tym certyfikacja kolejnych podmiotów znakiem jakości Zakup Prospołeczny.

Realizacja działań służących prezentacji dobrych praktyk w zakresie odpowiedzialnych zamówień i stosowaniu klauzul społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem tych z terenu Dolnego Śląska oraz organizowanie wydarzeń mających na celu wymianę doświadczeń w stosowaniu tych narzędzi.

Kontynuacja działań służących zwiększających rolę biznesu w rozwoju PES/PS, poprzez inicjowanie współpracy PES z sektorem prywatnym w ramach m.in. społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) oraz budowanie, opartej na relacjach biznesowych współpracy.

Kontynuowanie Akademii BIZnES CLASS oraz WRO BIZnES – Dni Odpowiedzialnego Biznesu oraz inicjowanie nowych projektów we współpracy z biznesem i PES.

Wykaz tabel:

Tabela 1. Rozkład liczbowy PES w podziale na subregiony (stan na 31.12.2019 r.). Dane liczbowe zebrane przez Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej.....	6
Tabela 2. Akredytowane Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie dolnośląskim (31.12.2019 r.)	9
Tabela 3. Grupy docelowe i formy wsparcia oferowane przez OWES	11

Wykaz wykresów:

Wykres 1. Podmioty ekonomii społecznej na Dolnym Śląsku, dane liczbowe (stan na 31.12.2019 r.)	6
--	---

Źródła:

1. Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa dolnośląskiego w listopadzie 2019 r. Urząd Statystyczny we Wrocławiu
2. Informacje zawarte na stronie Urzędu Statystycznego we Wrocławiu
3. Informacje zawarte na stronach www OWES, DOPS, DWUP <http://www.dwup.pl/Statystyki-rynku-pracy/Aktualna-statystyka>
4. Informacje z realizacji działań przekazywane przez OWES
5. Wyniki badań zrealizowanych w ramach projektu „Zintegrowany System Monitorowania Sektora Ekonomii Społecznej” współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Oś priorytetowa: II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.9 Rozwój ekonomii społecznej i realizowany przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w partnerstwie z Głównym Urzędem Statystycznym.